Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.esosder.org
Electronic Journal of Social Sciences e-ISSN:1304-0278
Ekim/October (2026) - Cilt/Volume:25 - Sayı/Issue:4 (727-737)

Kur'ân ve Hadislere Göre Kadın Tabiatındaki Zarafet ve İnsan Nevʿine Yüklediği Vecîbeler

The Grace in Women's Nature and The Duties It Imposes on Humanity According to The Qur'an and Hadith

Fahri Hoşab[1]

Öz

Araştırmada Kur'ân ve hadislerde ifade edilen kadın tabiatındaki zarafet ve bunun nevʿ olarak hem kadın hem erkek cinsine yüklediği vecîbeler işlenmektedir. Çalışmanın amacı, insan toplumunun iki unsurundan biri olan ve önemli bir değer ifade eden kadının fıtrî özelliklerinden zarafetin beşerî münasebetlerde gözetilmesinin gerekliliği ve zaruretine dikkat çekmektir. Konu, âyet ve hadislerden yapılan tespitler ve bunların bir bütünlük içinde değerlendirilmesi yöntemiyle çalışılmıştır. Makale metninde âyet ve hadisler doğrudan iktibas edilmemiş, gerekli yerlerde bilimsel verilere ve tefsir ve şerhlere müracaat edilerek muhtevalarına değerlendirme cümleleriyle atıfta bulunulmuştur. Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Kadın cinsinin tabiatındaki zarafeti ve Allah'ın kendisi hakkında takdir ettiği fıtratı kabullenip hemcinsleri ve karşı cins olan erkeklerle beşerî irtibatlarını bu çerçevede geliştirmesi veya sınırlaması elzemdir. Kadın zarafetinin muhatabı olan erkek cinsinin ise kadının kendisiyle beraber insan nevʿini teşkil ettiği ve kendine has bir tabiatı olduğu gerçeğini kabullenmesi hayatî önemdedir. Bu sebeple kadının kendi tabiatına uygun bir anlayış, davranış ve muamele sergilemesi, erkek cinsinin ise kadını anlama, beşerî irtibatlarda ona anlayış gösterme ve değer verme, iyi muamele etme, ihtiyaç halinde yardımcı olma ve koruma-kollama gibi ahlâkî, hukukî ve insanî vecîbeleri yerine getirmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Hadis, Kadın, Tabiat, Zarafet.

Abstract

The study examines the elegance inherent in women's nature as expressed in the Qur'an and Hadith, as well as the responsibilities that this characteristic imposes on both women and men as members of the human species. The aim of the study is to draw attention to the necessity and importance of observing and respecting this innate elegance, one of the natural qualities of women, who constitute one of the two fundamental elements of human society and represent a significant value, in human relations. The subject is explored through findings derived from Qur'anic verses and prophetic traditions (Hadiths), which are evaluated within an integrated and coherent framework. In the article, the verses and Hadiths are not quoted directly; rather, their content is referred to through evaluative statements, supported where necessary by scholarly data, Qur'anic exegesis (tafsir), and Hadith commentaries (sharh). The study reaches the following conclusions: It is essential for women to embrace the grace inherent in their nature and the innate disposition (fiṭrah) ordained for them by God, and to develop and regulate their relationships with both women and men within this framework. Likewise, it is of vital importance for men, as those who interact with women and benefit from their grace, to acknowledge that women, together with men, constitute the human race and possess a distinct nature of their own. Therefore, women should be treated in a manner consistent with their inherent nature, while men should strive to understand women, demonstrate empathy and appreciation in human relationships, treat them with kindness, and fulfil their moral, legal, and humanitarian responsibilities, such as providing assistance when needed and offering care and protection.

Keywords: Qur'an, Hadith, Woman, Nature, Grace.

[1] Doç.Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (KSÜ), İlahiyat Fakültesi, Kahramanmaraş/Türkiye, fahrihosab@hotmail.com, https://orcid.org/0000-0001-5380-4166, https://ror.org/03gn5cg19

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received Date: 22.06.2026 – **Kabul Tarihi**/Accepted Date: 15.09.2026
Atıf İçin*/For Cite:* Hoşab F., "Kur'ân ve Hadislere Göre Kadın Tabiatındaki Zarafet ve İnsan Nevʿine Yüklediği Vecîbeler", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2026;25(4):727-737*
https://doi.org/10.17755/esosder.1976509
License*:* CC BY-NC 4.0

Giriş

Kadın ve erkek, insan nevʿini teşkil eden iki farklı cinstir. Her iki cinsin insan olarak müşterek ve farklı tarafları vardır. Kadın ve erkeğin ortak yönleri insan nevʿinin birlik ve bütünlüğüne vasıta teşkil ederken farklı yönleri birbirinin eksiğini tamamlamaya ve ihtiyacını karşılamaya hizmet etmektedir. Kadın ve erkek cins olarak kendi başına nâkıs ve muhtaç bir varlıktır. Her iki cinsin, fıtratları açısından birbirlerinin eksiğini tamamlaması ve teşrik-i mesaide bulunarak varlıklarını idame zaruretinde olduklarının farkına varması, hayatın sağlıklı işleyişi ve takip edilen beşerî ve insanî hedeflere ulaşılması açısından önemlidir.

Kadın ve erkek cinsinin nevʿ birliğini ve bütünleşmeyi sağlaması, fıtrat açısından birbirini tanıma, anlama, gözetme, yardımlaşma, dayanışma ve koruması ile mümkündür. Her iki cins arasında bilinmesi, tanınması, anlaşılması, gözetilmesi, desteklenmesi ve korunması gereken hususlardan biri de kadın tabiatındaki zarafettir. Hem kadın hem erkeğin beşerî ve insanî irtibat ve teşekküllerinde kadın zarafetini dikkate alarak bir muaşeret tesis etmeleri hayatî bir vecîbedir. İnsan nevʿi bu vecîbesini en iyi şekilde yaratıcısı olan ve fıtratını tayin ve takdir eden yüce Allah'ın ve vahiy indirdiği peygamberinin beyan ettiği hususlar ve ihdas ettiği esaslar ve kaideler istikametinde usulüne uygun şekilde yerine getirebilir.

Aşağıdaki başlıklar altında, bir fıtrat okuması olan ilmî araştırmalardaki tespitlere de atıfta bulunularak Allah'ın indirdiği kitabı Kur'ân ve Hz. Muhammed'in (sav) hadisleri çerçevesinde kadın tabiatındaki zarafet ve bu fıtrî hususiyetin insan nevʿine yüklediği vecîbeler üzerinde durulacaktır. Konu ile irtibatlı, kadının yaratılışı ve toplumdaki yerine odaklanan akademik çalışmalar yapılmıştır. (bk. Savaş, 1998, s. 95-112; Akgün, 2019, s. 323-338; Bakkal, 2023, s. 53-85; Kanter, 2024, s. 105-120; Tunçer, 2024, s.105-120). Bu araştırma, kadının yaratılışında yüce yaratıcı tarafından takdir olunan zarafet ve bunun nevʿ olarak insana yüklediği vecîbeler üzerine yoğunlaşmıştır.

1. İnsan Nevʿi ve Kadın Cinsi

İnsan, varlık dünyasında önemli bir mevkie sahiptir. Onun biyolojik ve psikolojik unsurlardan oluşan nevʿî ve cinsî tabiatı/fıtratı, varlık içinde ayrı ve farklı bir değer taşır. Cismi, şekli, âzaları, sureti, ruhu, aklı, duyguları, icra ettiği faaliyetler, gördüğü vazifeler, yeryüzündeki nüfuzu ve gördüğü karşılık, insan nevʿinin mevki ve değerinin müşahhas delilleridir. Aklî mütalaalar, tetkike dayalı müşahede, beşerî tecrübe, ilmî araştırmalar, ilâhî kelâm ve nebevî beyan, yüce yaratıcı tarafından insana bahşedilen mevki ve değerin hakikat ve hikmet muhtevasını geniş şekilde açıklamaktadır.

Yukarıda geçtiği gibi insan, varlık nevʿi olarak erkek ve kadın cinslerinden oluşmaktadır. Her iki cins, yaratılış açısından hem ortak yönlere hem bazı farklılıklara sahiptir. Birer fıtrat mütalaası olan ilmî araştırmalarda, kadın ve erkek biyolojisi ve psikolojisinde ortak tarafların yanı sıra birtakım farklılıklar tespit edilmiştir. Söz konusu ilmî araştırmalardaki tespitlerin hülâsası şöyledir:

Birbiriyle kıyaslandığında kadın ve erken cinsleri arasında, meselâ; beyin yapısı ve zihnî istidatlar açısından farklı veya üstün taraflar olduğu değerlendirilmektedir. Vücut yapıları ve âzaları, ruh dünyası ve hissî kabiliyet ve faaliyetler açısından da her iki cins arasında aynı hususa dair tespitler yapılmıştır. Araştırmalar neticesinde, çoğunlukla, psikolojik açıdan kadın tabiatının, biyolojik açıdan erkek bedeninin daha güçlü taraflarının olduğu görülmüştür (Gültekin, 2014, s. 12-13).

Varlığın yaratıcısı olan yüce Allah, Kur'ân'da insanı iki farklı cins ve eşler olarak yarattığını beyan eder (en-Nisâ 4/1; el-Aʿrâf 7/189; er-Rûm 30/21; en-Nebeʾ 78/8). Kur'ân

âyetlerinin muhtevasında, Allah'ın kadın ve erkeği birbirine muhtaç ve birbirini tamamlayan iki farklı cins olarak yarattığı beyan olunmaktadır.

Hz. Peygamber de hadislerinde erkek ve kadın cinsinin yaratılış açısından ortak, benzer ve farklı hususiyetlerini beyan eder. (Ebû Dâvûd, "Tahâret", 94; Tirmizî, "Tahâret", 82). Hadislerde, kadın ve erkek arasındaki müşterek ve benzer taraflar ve farklılıkların dinî mükellefiyetlerde de ortak ve farklı hükümler gerektirdiği ifade edilir. Meselâ, ibadet mükellefiyetlerinde kadın ve erkek bazen aynı hükme tâbi olurken fıtrat farklılığından kaynaklı durumlarda hüküm farklılaşmaktadır. Hayatın normal akışında nevʿ olarak erkekle aynı hükümlere tâbi olan kadının hususi hallerinde farklı hükümlere tâbi olması bunun örneklerindendir (Buhârî, "Gusül", 2, "Hayız", 1-31).

Yüce Allah, üstün varlık olarak (el-İsrâ' 17/70) ve en güzel surette (et-Tîn 95/4) yarattığını beyan ettiği insan nevʿini teşkil eden kadın ve erkeğe verdiği değeri Kur'ân'da farklı âyetlerle mükerrer olarak ifade etmiştir. Zikredilen âyetlerden ve mevzu ile ilgili diğer Kur'ân âyetlerinin bütünlüğünde, kadın ve erkeğin insan olarak eşit olduğu, tabiat olarak bazı farklılıklar taşıdıkları, bunun da yüce yaratıcının onlara yüklediği fıtrî vazife ve vecîbelerle ilgili olduğu anlatılmaktadır.

Allah'ın, insan nevʿinden kadına verdiği değer, kadınları ve onlara dair hal ve faziletleri ifade eden ve Kur'ân sûrelerine verilen isimlerden de anlaşılmaktadır. Bu sûrelerin isimleri; "Nisâ" (kadın), "Meryem" (Hz. İsa'nın annesi), "Mümtehine" (imtihan olunan kadınla ilgili), "Mücâdele"dir (mücadele halindeki kadınla ilgili). Bunun yanında, erkeklere izafe edilen bir sûre isminin olmaması dikkat çekicidir.

Nisâ sûresinde, başka sûrelerde olduğu gibi, kadının nikâh, mehir, nafaka, talâk, miras gibi medenî hakları yüce Allah tarafından teminat altına alınmıştır (en-Nisâ 4/1-36). Mücâdele sûresinde bir kadının kocasından şikâyetini Allah'ın bizzat işittiği ve sıkıntısının vahiyle giderildiği anlatılır (el-Mücâdele 58/1-4). Mümtehine sûresinde, iman etmiş muhacir kadınların münkirlerden korunması emredilir (el-Mümtehine 60/10). Meryem sûresinde Hz. Meryem'in Hz. İsa'yı dünyaya getirme kıssası anlatıldığı gibi (Meryem 19/16-34), Meryem ismi Kur'ân'da 34 defa geçer ve iffeti, ibadete düşkünlüğü ve Allah yoluna adanmışlığı methedilir (el-Bakara 2/87, 253; Âl-i ʿİmrân 3/33-37, 42-47; en-Nisâ 4/156, 157, 171;el-Mâide 5/17, 46, 72, 75, 78, 110, 112, 114, 116; et-Tevbe 9/31; Meryem 19/16-34; el-Enbiyâ' 21/91; el-Mü'minûn 23/50; el-Ahzâb 33/7; ez-Zuhruf 43/57; el-Hadîd 57/27; es-Saf 61/6, 14; et-Tahrîm 66/12).

Hadislerde insanın, yeryüzünün halifesi olduğu ifade edilir (Tirmizî, "Fiten", 26). Hz. Peygamber beyanlarında insan nevʿinin ilâhî davete muhatap olma mertebesini ifade eder ve bunun gerektirdiği vecîbeleri telkin eder (Müslim, "Îmân", 5; Buhârî, "Îmân", 37; Tirmizî, "Birr", 55, "Hudûd", 1).

Hz. Peygamber'in hadislerinde kadın cinsi, kendine has fıtratı ve erkekten farklılık taşıyan tabiatı çerçevesinde değerlendirmeye tâbi tutulur. Nebevî beyanda kadının kendine has fıtratı dikkatlere sunulur ve bununla ilgili vecîbeler hatırlatılır ve telkin edilir (Buhârî, "Enbiyâ'", 2; "Nikâh", 80, 81; "Edeb", 111; Müslim, "Radâʿ", 65; İbn Mâce, "Edeb", 6). Bahsis mevzuu hadisleri şerh eden kaynaklar da kadın fıtratı ve hususiyetleri üzerinde durur (İbn Hacer, 1426/2005, c. 7, s. 613; ʿAynî, 1421/2001, c. 20, s. 234-236, c. 22, s. 332; Nevevî, 1347/1929, c. 10, s. 57)

Yukarıda yer alan tespit ve izahlar, kadının insan nevʿi içerisinde tabiatı yüce yaratıcı tarafından takdir olunmuş ve fıtratına değerler yüklenmiş bir cins olduğunu, farklılıklarının ise ayrı bir değer ifade ettiğini ortaya koymaktadır. Bu sebeple, kadın tabiatı ve taşıdığı hususiyetlerin, varlık ve insanlık için taşıdığı ehemmiyetin insan nevʿinin bütün cinsleri

tarafından kavranması, insanî, ahlâkî ve hukukî çerçevede bir değer, ihtiyaç ve fayda kaynağı olduğu kanaatinin yerleşmesi ve beşerî münasebetlerde dikkate alınması elzemdir.

2. Kadın Tabiatı

Kadın cinsi, erkek cinsiyle ortak âza, kabiliyet ve duygulara sahip olmanın yanında ondan farklı, üstün ve naif tarafları vardır. Kadın cinsinin sahip olduğu farklılıklar, ortak âza, kabiliyet ve duygularındaki üstünlük veya naiflikler ona has bir tabiatı teşkil eder. Şüphesiz ki insan nevʿinin bütün fertleri gibi kadının ruh ve beden sıhhati, huzuru ve mutluluğu da hayatını kendi tabiatı sınırları içerisinde yaşaması ve sürdürmesine bağlıdır.

Kadın tabiatına dair ilmî araştırmalarda yapılan tespitlerden bazılarının hülâsası şöyledir:

Araştırmalarda kadınların görme, duyma, tatma ve koku alma gibi biyolojik ve duygulanma ve duyguları anlama gibi psikolojik idraklerde erkeklerden farklı ve ileri seviyede olduğu görülmüştür. Yüz ifadelerini okumada, tatları alma ve koklamada, alçak sesleri işitmede kadınların, erkeklere göre daha ileri seviyede oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca kadınlarda hissî beynin daha büyük olduğu, bu sebeple daha kolay bağ kurabildikleri, ancak bunun yanında depresyona girme ihtimallerinin erkek cinsine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Gültekin, 2014, s. 14).

Yine araştırmalarda, kız bebeklerin, diğer bebeklerin ağlamalarına ve yüz ifadelerine erkek bebeklerden daha fazla tepki verdikleri, mutsuz veya acı çeken insanlara daha duyarlı oldukları gözlenmiştir. Kız çocuklarının arkadaşlarıyla daha yakın hissî bağlar kurdukları daha uyumlu, geçimli, çatışmadan kaçınan, sevecen oldukları görülmüştür. Kadın cinsinin duyguları anlama ve kavramada erkeklerden daha hassas ve üstün hissî zekâya sahip olduğu tespit edilmiştir (Gültekin, 2014, s. 15).

Kur'ân'da, kadınların yaratılma gayeleri anlatılırken iki cins arasında eşler olarak dostluk, yakınlık, sevgi ve merhamet tesisi telkin edilmekte (er-Rûm 30/21), erkek ve kadın cinsinin birbirinden üstün yönlerinin olduğu, erkeklerin kadınları koruması ve ihtiyaçlarını karşılaması için beden açısından daha güçlü yaratıldığı (en-Nisâ 4/34) beyan edilmektedir.

Hadislerde, kadının kendine has bir tabiatı olduğu (Buhârî, "Enbiyâ'", 2; "Nikâh", 80, 81; "Edeb", 111; Müslim, "Radâʿ", 65), naif yaratıldığı ifade edilmekte (İbn Mâce, "Edeb", 6) ve himaye edilmesi gerektiği telkin edilmektedir (Ebû Dâvûd, "Edeb", 120-121; Tirmizî, "Birr", 13).

Zikredilen hadisleri şerh eden kaynaklarda şârihler tarafından kadının erkekten farklı bir tabiatı (Nevevî, 1347/1929, c. 10, s. 57), yaratılıştan gelen kendine has bir mizacının olduğu (İbn Hacer, 1426/2005, c. 7, s. 613), bu sebeple ruhen ve bedenen hassas olduğu değerlendirmesi yapılır (ʿAynî, 1421/2001, c. 22, s. 332).

Yukarıda yer alan tespit ve izahlar kadın tabiatını, erkekten farklı, üstün ve naif taraflarının belirlediği, beden ve ruh olarak bazı yönlerden erkeklerden güçlü, bazı yönlerden zayıf olduğunu ortaya koymaktadır.

3. Kadın Tabiatında Zarafet

Kadın tabiatının hâkim vasfı zarif olmaktır. Zarafet, mefhum olarak naiflik, güzellik ve cazibeyi ifade eder. Aklî muhakeme, müşahede, tecrübe, ilmî araştırmalar ve ilâhî ve nebevî beyanlarla sabittir ki kadın cinsi zarif bir tabiata sahiptir.

Kadın üzerine yapılan biyolojik ve psikolojik mahiyetteki ilmî araştırmalar, kadın tabiatında mevcut olan zarafeti teyit eden ve buna açıklık getiren tespitlere ulaşmaktadır.

Yapılan ilmî araştırmalara göre erkek cinsinin dayanıklılık ve kas gücü gerektiren işlerde, kadınların ise ince motor kas becerileri gerektiren işlerde daha başarılı olduğunu ortaya koymuştur (Gültekin, 2014, s. 29). Bu tespit, kadının kas ve kabiliyeti kasla irtibatlı kemik yapısının, dolayısıyla cismî kuvvet ve mukavemetinin erkek cinsine göre daha zayıf olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmalara göre kadınların duygu zekâsı erkeklerden daha ileri seviyededir. Kadınlar, hissî durumlara daha hassas karşılık vermekte, hâdiseleri daha canlı hatırlamakta ve daha uzun süre hafızada tutmaktadır (Gültekin, 2014, s. 16-17).

Bunun yanında araştırmalarda, duygu derinliği ve hassasiyetlerinden dolayı, kadınlarda kaygı ve duygu durum bozuklukları daha fazla görülmektedir. (Gültekin, 2014, s. 22) Kadınlarda erkeklerden farklı olarak hissî kıskançlık, cinsî kıskançlıktan daha ileri seviyede olduğu gözlenmiştir. Kız çocukları üzerinde yapılan araştırmalarda erkek çocuklarına göre utanma, suçluluk ve yalnızlık duygusunu daha fazla yaşadıkları tespit edilmiştir (Gültekin, 2014, s. 26-27).

Kur'ân, kadının naif yaratıldığını (en-Nisâ 4/34), erkeğe göre daha çabuk tesir altında kaldığı ve bundan daha geç kurtulduğunu (Yûsuf, 12/23-34) annedeki sezginin daha güçlü olduğunu (Tâhâ 20/38-40, el-Kasas 28/7) âyetleriyle işarî olarak ifade eder.

Hadislerde kadının yaratılış olarak naifliği teşbihle kaburga kemiğinin zarif yapısına (Buhârî, "Enbiyâ'", 2; "Nikâh", 80, 81; Müslim, "Radâʿ", 65; Tirmizî, "Talâk", 12, "Radâʿ" 11, Dârimî, "Nikâh", 35; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6/279) ve billûr cama benzetilmiştir (Buhârî, "Edeb",111).

Kadını kaburga kemiğine teşbih eden hadisleri açıklayan şârihlerden Nevevî (ö. 676/1277) hadis lafzında yer alan kaburga kemiği benzetmesinin hakiki değil temsilî bir ifade olduğunu, kadının tabiat farklılığına dikkat çekme ve erkeği sabır ve anlayışa davet maksadı taşıdığını açıklar (Nevevî, 1347/1929, c. 10, s. 57). İbn Hacer (ö. 852/1449) hadisteki teşbihin kadının yaratılıştan gelen mizaç farklılığını ifade ettiğini söyler (İbn Hacer, 1426/2005, c. 7, s. 613). Kadını kaburga kemiğine teşbih eden hadisler, mecazî mânada değerlendirilmektedir (Ağırman, 2001, s. 127).

Yine hadiste kadının naif yaratılışı lafızda mecaza yer vermeden hakikat ifade edecek şekilde de beyan edilmiş, billûr cama benzetilmiştir **(**İbn Mace, "Edeb", 6). Kadını billûr cama teşbih eden hadisi açıklayan şârihlerden Aynî (ö. 855/1451), hadisteki teşbihin kadınların bedenen ve ruhen daha çabuk tesir altında kalabildiğini, bu ifadenin kadınlara karşı sertlikten sakındırma maksadı taşıdığını söyler (ʿAynî, 1421/2001, c. 22, s. 332). Aynî ayrıca, hadisin evlilikte kadına karşı mükemmeliyetçilik ve baskıcı muamelenin zararlarına dikkat çektiğini, kadının fıtratını tamamen değiştirmeye çalışmanın aile yapısı ve huzurunu bozacağı mânası taşıdığını ifade eder (ʿAynî, 1421/2001, c. 20, s. 234-236).

Kur'ân'da erkek ve kadının yaratılışını beyan eden Nisâ' sûresinin ilk âyeti de yukarıdaki hadislerle irtibatlandırılır ve âyetle ilgili zarif tabiatlı olan kadını kavî tabiatlı erkeğe benzetmeye çalışmanın kadın zarafetini tahrip edeceği tefsiri yapılır (Yazır, ts., c. 2, s. 499).

Hadislerdeki teşbih ifadeleri kadın tabiatındaki zarifliği beliğ bir şekilde ifade etmektedir. İnsan vücudundaki kaburga kemiği kavisli, hassas ve en zayıf kemik olmakla birlikte en hayatî âzalardan olan kalp, akciğer ve karaciğeri korumaktadır. Onu doğrultmaya kalkmak kırılmasına yol açacak, insan bedenine ağrılar yaşatmasının yanında ehemmiyetli olan vazifesini yapamayacak, hayatî âzalar tehdit altına girecektir. Kadın da tabiatındaki zarafetle eşi ve çocukları için ehemmiyetli ve hayatî bir vazife görmektedir. Kadın cinsinin zarif tabiatına müdahale ve farklı şekil vermeye teşebbüs, fıtratını değiştirme mahiyeti taşır ki onun tabiatını tahrip ve muhal olanı talep etmeyi netice verir.

Hadiste kadının zarafetini billûra teşbih etmede de bir sıfatlandırma inceliği anlaşılmaktadır. Şiddet taşıyan bir müdahale, sert bir nesneye çarpma veya zemine düşme cam eşyanın kırılmasına sebep olacak ve vazife göremez duruma gelecektir. Kadın zarafeti de billûr bir eşya gibidir. Aslî varlığını devam ettirmesi, vazife görmesi ve faydalı olması için elde itina ile tutulması ve yerine dikkatle bırakılması gerekmektedir.

Yukarıda yer verilen tespit ve izahlar, zarafetin kadın tabiatının hasletlerinden biri olduğunu ve hayatın akışında dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir.

4. Kadın Zarafetinin Beşerî İlişkilerdeki Yansımaları

Kadının zarafeti beşerî ilişkilerin şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Müşahede ve tecrübelerle sabittir ki beşerî hayatta sevgi ve merhamet gibi duyguların uyanması ve yaşanması, huzur ve mutluluk gibi ruh hallerinin yaygınlaşmasında, insanî ve medenî ilişkilerin gelişmesinde kadın zarafeti ciddi bir tesir icra etmektedir. Bu tespitleri te'yit edecek ilmî araştırma örneklerine önceki başlıklarda yer verilmişti.

Kur'ân'da, Allah'ın kadınları yaratarak erkek cinsi ile arasında eşler olarak dostluk ve yakınlık kurmalarını murad ettiği, bu sebeple aralarında sevgi ve merhameti tesis ettiği (er-Rûm 30/21) ve kadının bir huzur vesilesi olduğu beyan edilir.

İnsan nesli, kadın cinsi vasıtasıyla devam eder. Kur'ân ve hadislerde, kadının annelik vasfı, fıtratı gereği rahminde dokuz ay yavrusunun yükünü taşıması, cefasına katlanması ve onu ağır sancılarla dünyaya getirmesine dikkat çekilir (el-Aʿraf 7/189; el-Ahkâf 46/15). Anne, yavrusunu dünyaya getirdikten sonra onu sevgi ve şefkat hisleriyle ve fedakârlıklarla besler, büyütür, terbiye ederek hayata hazırlar. Bu sebeple anneler, beşerî ilişkilerde önemli bir role ve ayrı bir değere sahiptir (Buhârî, "Edeb", 1-3).

Kız çocukları ve kadınlar, bedenen ve ruhen naif oldukları için hayat yükünü taşımakta zorlanabilir ve yardıma ihtiyaç hissettikleri zamanlar olur. Bu sebeple fıtraten kadın zarafeti erkek desteğini harekete geçirir ve bir yardımlaşma vesilesi olur. Âyetlerde kadınların hassas ve hisli tabiatına dair beyanlar yer almaktadır (Yûsuf 12/23-34). Hadislerde de naifliğinden dolayı kadının himaye edilmesi telkin edilir (Müslim, "Birr", 149; Tirmizî, "Birr", 13).

Kadının zarafeti, ahlâk zaafı olan ve hukuka riâyet etmeyen bazı insanları suistimale, istismara, hatta şiddete yöneltebilmektedir. Bu durum birçok ahlâkî, hukukî ve sosyal problemi beraberinde getirmektedir. İnsanlık tarihi boyunca bu sıkıntı yaşanmış ve halen yaşanmaktadır. Kur'ân ve hadislerde, bir ferdin eşi dışında başkasıyla cinsî yakınlık kurmasının çirkin bir fiil olduğu ifade edilir ve zina fiilinden sakındırılır (el-Mü'minûn 23/5-7; el-Me'âric 70/29-30; el-İsrâ' 17/32; Buhârî, "Hudûd", 9, "Nikâh", 108; Müslim, Îmân, 172). Hadislerde kadınları kötüleme (Ebû Dâvûd, "Nikâh", 40-41) ve onlara şiddet uygulamadan sakındırılarak bu fiiller zemmedilir (Buhârî, "Nikâh", 94; Müslim, "Fedâil", 79; Ebû Dâvûd, "Nikâh", 41-42).

Kur'ân ve hadislere göre, kadın zarafetinin beşerî ilişkilerde insanî, ahlâkî ve hukukî açıdan doğru, iyi ve güzel olarak vasfedilen duygu, davranış ve teamüllerin inkişafına ve yerleşmesine vesiledir, ancak bazı fertler ve kesimler tarafından ahlâk ve hukuk dışı duygu, davranış ve fiillere vasıta yapılabilmektedir. Bu sebeple, insaniyet, ahlâk ve hukuk dışı durumların önüne geçmek için gerek zarafetin taşıyıcısı olan kadına gerekse muhatabı olan erkek cinsine bazı vecîbeler düşmektedir.

5. Kadın Zarafetinin İnsan Nevʿine Yüklediği Vecîbeler

Kur'ân ve hadislere göre, hayatın sıhhati, huzuru ve devamı için önemli bir ihtiyaç ve istifade kaynağı, aynı zamanda suistimale ve bazı meselelerin zuhuruna vasıta olan kadın tabiatındaki zarafet, gayesi ve sınırları içerisinde vazife icra etmesi için hem erkek cinsine hem

kadın cinsine birtakım mesuliyetler yüklemektedir. Bu mesuliyetler ve vecîbeler, aşağıdaki başlıklar altında sıralanmaktadır.

5.1. Kadın Zarafetinin Karşı Cins Olan Erkeğe Yüklediği Vecîbeler

Kur'ân ve hadislere göre, kadın zarafetinin muhatabı olan erkek cinsi, kadın cinsinin kendisiyle beraber insan nevʿini teşkil ettiğini ve kendine has bir tabiatı olduğunu kabullenme, onu anlama, beşerî irtibatlarda anlayış gösterme, ona değer verme, iyi muamele etme, ihtiyaç halinde yardımcı olma ve koruma-kollama vazifesini üstlenme durumundadır. Bu vazifeler erkek cinsinin fıtratının ve insan olmanın gereğidir.

Kur'ân'da erkek muhataplara kadını değersiz bir sınıf görmemeleri (en-Nahl 16/58-59), onların değerini kabullenip varlıklarını ve hukuklarını muhafaza etmeleri (en-Nisâ 4/34) kadınlarla nikâhlanarak aile kurmaları, sevgi ve müsamahaya dayalı bir hayat sürmeleri telkin edilmektedir (er-Rûm 30/21). Hadiste mümin bir kimsenin eşine nefret beslememesi, mutlaka hoşlanabileceği huylarının bulunabileceği telkin edilir (Müslim, "Radâʿ", 61).

Kadını tarif ve tavsif eden hadisler, erkek muhataplara kadınlar hakkında sabırlı ve anlayışlı olmayı (Nevevî, 1347/1929, c. 10, s. 57), onlara karşı sert muamelede bulunmamayı (ʿAynî, 1421/2001, c. 22, s. 332), evlilikte kadına karşı mükemmeliyetçi ve baskıcı davranmamayı telkin eder (ʿAynî, 1421/2001, c. 20, s. 234-236).

Allah, erkek muhataplara kadınlarla ancak eşleri olma sıfatıyla cinsî yakınlık kurmayı (el-Hicr, 15/71-72; el-İsrâ 17/32; el-Müʾminûn 23/5-7; el-Meʿâric 70/29-30), onlarla iyi geçinmeyi, hanımlarından hoşlanmayanların Allah'ın haklarında çok hayırlı kılacağı bir şeyden hoşlanmamış olabileceklerini telkin etmektedir (en-Nisâ 4/19). Âyetlerde kadınlarla fuhuş yapma ve onları fuhşa zorlama yasaklanmaktadır (el-İsrâ 17/32; en-Nûr 24/33).

Kur'ân'da erkeğe, eşi olan kadının hakka riâyet etmeyerek geçimsizlik ve dik başlılık sergilemesi durumunda dahi onu düzeltme teşebbüsüne öğütle başlaması, bu çare olmazsa mesafe koyması, yine çare olmazsa hafif fiilî müdahalede bulunması emredilmiştir (en-Nisâ 4/34).

Hadislerde en hayırlı erkeğin kadınlara karşı huyu en iyi olanlar olduğu, bunu eksiksiz yerine getiren Hz. Peygamber'in en hayırlı kimse olduğu, kadınlara ancak iyi insanların güzel davrandığı, onlara karşı ancak kötü kişilerin ihanet ettiği ifade edilir (Tirmizî, "Radâʿ", 11; İbn Mâce, "Nikâh", 50). Kadınlar hakkında Allah'tan korkmayı telkin eden Hz. Peygamber, onların aile vasatında müşterek hayata yardımcı olduklarına dikkat çeker ve kadınları "Allah'ın emaneti" olarak vasıflandırır (Müslim, "Hacc", 147; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 56).

Hadislerde, erkekler tarafından kadınların sahip olduğu beslenme, giyinme, barınma gibi bütün haklarına riâyet edilmesi, onların yüzlerine karşı ve gıyaplarında kötülenmemesi, onlara kötü muamelede bulunulmaması ve şiddet uygulanmaması, bunu yapanların hayırsız kimseler oldukları telkin edilmektedir. (Ebû Dâvûd, "Nikâh", 41-42; İbn Mâce, "Nikâh", 3). Hz. Peygamber, eşine şiddet uygulayıp sonra onunla aynı yatağı paylaşmanın erkek açısından bir utanmazlık olduğunu ifade eder (Buhârî, "Nikâh", 94; Müslim, "Cennet", 49).

Yukarıda sıralanan tespit ve izahlar, Kur'ân ve hadislere göre, kadın cinsi hakkında erkek cinsine düşen insanî, hukukî ve ahlâkî vecîbeleri ortaya koymaktadır. Yüce yaratıcı tarafından insan nevʿinin ve beşerî hayatın müşteriki ve erkek cinsi gibi tamamlayıcı unsuru olarak yaratılan kadın cinsine fıtrî vazifesini ifa adına erkeğe karşı birtakım vecîbeler yüklendiği gibi erkek cinsine de kadına karşı birtakım vecîbeler yüklenmiştir. Yukarıda zikredilen bu vecîbeler, beşerî hayatın sağlıklı işleyişi, sosyal düzen ve toplum huzuru açısından vazgeçilmez olup eksiksiz uygulanması zaruret arz etmektedir.

5.2. Zarafetinin Fert ve Cins Olarak Kadına Yüklediği Vecîbeler

Tabiatındaki zarafet, kadın cinsine de kendisi hakkında birtakım vecîbeler yüklemektedir. Kur'ân ve hadislerdeki beyanlara göre, kadın cinsinin Allah'ın kendisi hakkında takdir ettiği fıtratı kabullenip hemcinsleri ve karşı cins olan erkeklerle beşerî irtibatlarını bu çerçevede geliştirmesi veya sınırlaması tabiatı gereğidir. Fıtratı zorlayan veya tanımayan anlayış, fiil ve muameleler, erkek cinsine sıhhat ve huzur getirmediği gibi kadına da bunları kazandıramaz. Kur'ân ve hadislerden yapılan bu tespitlerin izah ve örnekleri aşağıda zikredilecektir.

Beşerî hayatın her anı fıtrata muhalefetten kaynaklanan sosyal, hukukî ve ahlâkî problemlerin örneklerine sahne olmaktadır. Kadın veya erkek cinsinin fıtrata muhalif hayat tarzı da söz konusu problemlerin bir kısmını teşkil etmektedir. Yaşanan bu sıkıntıların ortadan kalkması fıtratı tanıma ve ona riâyetle mümkündür.

Kur'ân'da yüce Allah takdir ve tayin ettiği fıtrata riâyet etmeyi emretmiş (er-Rûm 30/30), onu değiştirmeye çalışmayı nehyetmiştir. (en-Nisâ 4/118-119).

Hz. Peygamber hadislerinde, insanın bedenine, âzalarına ve suretine müdahale ederek fıtratını değiştirme ve bozmasından (Buhârî, "Libâs", 82-87; Müslim, "Libâs", 115-118), erkek ve kadın cinsinin birbirine benzemeye çalışmasından sakındırmıştır (Buhârî, "Libâs", 61, 62; Ebû Dâvûd, "Libâs", 28; İbn Mâce, "Nikâh", 22). O, kadın cinsinin cazibesini sergileyecek şekilde açık giyinmesi ve başkalarını da buna teşvik etmesinin cehenneme sokacak bir amel olduğunu ifade etmiştir (Müslim, "Cennet", 52). Yukarıdaki hadislerde yer alan örnekler fıtratı tahrip ve fıtrattan uzaklaşmayı ifade etmektedir.

Kur'ân'da yüce Allah, kadın ve erkeği karşı cinsten eşler olarak yaratmasının maksadının ülfet ve huzurun tesisi olduğunu beyan eder. Bunu temin vasıtasının da eşler arasındaki sevgi ve merhamet olduğunu ifade eder (er-Rûm 30/21). Kur'ân ifadesiyle, yüce yaratıcı kadın ve erkeği birbirine huzur vesilesi olmak için yaratmışken bahsi geçen hasletlerin zıddı olan nefret ve merhametsizlik huzursuzluğu, çeşitli sıkıntı ve üzüntüleri beraberinde getirir.

Kur'ân ve hadislere göre, fıtratın gayelerinden olan huzurun tesisinde, beşerî münasebetlerde fıtrî hissiyat ve muamele sergilemede kadın cinsine de vazifeler düşmektedir. Fıtrata aykırı her muamele ve gelişmeden en çok müteessir olan kadın fıtratı olduğundan kadın fertlerinin fıtrî olmayan fiilleri işlememeleri gerektiği gibi çevrelerinde gelişen ve menfilik vasfı taşıyan muamele ve müdahalelerden de birtakım tedbirlerle korunmaya çalışmaları ihtiyacı vardır.

Fıtrî olan her anlayış, iş ve işleyiş aynıyla karşılık bulacağından kadın fertlerinin huzur vasatına sahip olmalarının yollarından biri de karşısındakilere veya çevresine huzuru yaşatmaya vesile olacak söz, fiil ve ameller sergilemeleridir. Günlük hayatta münasebet, iştirak, intibak ve muvafakat gibi ameliyeler muaşeret ve muvaffakiyet vesilesi olduğundan ve beşerî faaliyetler silsilesinde kendilerinin de iştiraki olduğundan kadınların doğru, iyi ve güzel vasıfları olan irtibat ve muamelelerde anlayışlı, uyumlu ve geçimli davranmaları üzerlerine bir vecîbedir. Kadın fertlerinin üzerine düşen vecîbeleri yerine getirmesi hem hemcinslerinin hem de karşı cinsin mesuliyetlerini üstlenmeleri ve vazifelerini ifa etmeleri hususunda teşvik edici rol oynar.

Yukarıda sıralanan sebeplerden dolayı kadın fertlerinin kendilerini, birbirlerini ve karşı cinsleri tanımaları, anlamaları ve onlarla hukuk ve ahlâk sınırları içerisinde maslahat esaslı irtibatlar sağlayıp geliştirmeleri elzemdir. Kur'ân ve hadisler, kadın muhataplarını muaşerete teşvik ettiği gibi buna zarar verecek her türlü fiiliyattan da sakındırmaktadır. Meselâ, Kur'ân kadınlardan geçimsiz ve dik başlılık sergileyenleri bahis mevzuu edinir ve iyi hal durumuna

gelmeleri için erkek muhataplarına usûl telkininde bulunur. Bu usûl sırasıyla, atılan adımların ve hedeflenen maksadın tahakkuk etmediği durumlarda ikaz, mesafe koyma ve hafif seviyede ıslaha yönelik müdahaledir (en-Nisâ 4/34). Yine meselâ, hadiste, bazı kadınlar, hissiyatlarının galip gelmesinden kaynaklı eşleri olan erkeklere yönelik lânet okumayı ihtiva eden sözler ve eşlerinin iyiliklerini görmezden gelerek vefasızlık sergilemelerinden dolayı tenkit edilmiş ve bundan sakındırılmışlardır (Buhârî, "Hayız", 7). Hz. Peygamber'in kadın muhatapların da dâhil olduğu insanları ikaz ettiği ve çirkin olarak vasıflandırdığı fiillerden biri de dedikodudur (Müslim, "Birr", 70).

Yukarıda zikredilen örnekler gibi bütün kötü ve şer fiiller, işleyen ferdin ve çevresinin huzurunu bozar, kendisine ve başkalarına zarar verir. Meselâ hadiste, yöneldiği insanlara zarar veren kıskançlığın, haset hissini besleyene de zarar verdiği, kıskanç kişinin iyi amellerini ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi erittiği ifade edilir (Ebû Dâvûd, "Edeb", 44; İbn Mâce, "Zühd", 22). Diğer zemmedilen fiiller de buna kıyas edilebilir.

Tıpkı erkek fertleri gibi kadın fertlerinin de dikkat etmesi gereken hususlardan birisi de kadın zarafetinin bir cüz'ünü teşkil eden cinsî letâfet ve cazibedir. Kur'ân ve hadislere göre, kadındaki cinsî zarafetin fıtrî bir gayesi vardır. Bu gaye, hukukî ve ahlâkî çerçevede yuva kurmak için kadının erkek ferdini talep edip sevmesi yanında, erkek ferdi tarafından talep görerek ve kendisine sevgi beslenerek müşterek hayat ve kader birliği müessesesi olan aileyi kurmaktır. Aile hayatının fıtrî gayelerinden birisi de insan neslinin devamı ve terbiyesidir. (İbn Mâce, "Nikâh", 1) Hadislerde, erkek ve kadınlar nikâh akdine teşvik edilir (İbn Mâce, Nikâh,1) ve nikâhın hukukuna ve ahlâkına uyulması telkin edilir (Müslim, "Hacc", 147; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 56; İbn Mâce, "Menâsik", 84).

Kur'ân ve hadislerde, nikâh akdiyle kurulan aile hayatı dışında erkekler ve kadınların cinsî yakınlık kurmaları nehyedilir (en-Nisâ 4/15-16; el-Hicr, 15/71-72; el-İsrâ' 17/32; el-Mü'minûn 23/5-7; en-Nûr 24/33; el-Meʿâric 70/29-30; Buhârî, "Hudûd", 9, "Nikâh", 108; Müslim, "Îmân", 172). Âyet ve hadislerde meşru olan cinsî hayat ise teşvik edilmiştir (el-Hicr, 15/71-72; İbn Mâce, "Nikâh", 5). Kur'ân ve hadislerde, karşı cinsle zinanın yanında her türlü cinsî yakınlığın yüce Allah ve peygamberi tarafından haram kılındığı ifade edilmiş ve bu fiilleri işleyenlerin kötü akıbetlerine dikkat çekilmiştir (el-Aʿrâf 7/80-84; el-Hicr 15/59-60; eş-Şuʿarâ' 26/171-173; Tirmizî, "Radâʿ", 12, "Hudûd", 24, "Tahâret", 102).

Yukarıda yer alan tespit ve izahlar, kadın cinsine de tabiatındaki zarafetle ilgili vazife ve vecîbeler, insan nevʿi içindeki yerini ve değerini koruma ve yükseltmede kendisine de önemli roller düştüğünü ortaya koymaktadır. Bu rolleri, kadın cinsinin kendini ve karşı cinsi tanıması, anlaması, fıtratını ve sınırını kabullenmesi, cinsiyet merkezli değil nevʿ merkezli bir anlayış ve fiiliyata sahip olması şeklinde hülâsa etmek mümkündür.

Sonuç

Kur'ân ve hadislere göre kadın ve erkek, insan nevʿini teşkil eden, fıtraten birbirine muhtaç yaratılmış ve birbirinin eksiklerini tamamlayan, ortak yönleri olan iki farklı cinstir. Her iki cinsin birbirini tanıması, anlaması ve birbiriyle irtibat kurup yardımlaşması fıtrî bir zarurettir. Karşılıklı beşerî münasebetlerde her iki cins tarafından göz önünde bulundurulması gereken hususlardan birisi de kadın tabiatındaki zarafettir.

Aklî ve vicdanî fıtrat okumalarında, varlığın yaratıcısı olan yüce Allah'ın gönderdiği vahiyde ve bunu beyan eden resûlünün hadislerinde, kadın tabiatındaki zarafetin hem kadın hem erkek cinsine birtakım vecîbeler yüklediği anlaşılmaktadır. Hayatın akışı ve sosyal meseleler dikkate alındığında bu vecîbelerin yerine getirilmesinin ehemmiyet arz etttiği görülmektedir.

Kadın ve erkeği farklı cinsler olarak yaratan, fıtratlarını tayin ve takdir eden yüce Allah Kur'ân'la veya peygamberi vasıtasıyla, insan nevʿine vecîbeler yüklemiş ve yerine getirilmesi hususunda emirler ve nehiylerde bulunmuştur. Bunlara riâyet etmek her iki cinsin dünyevî ve uhrevî huzuru ve saadeti açısından hayatî bir meseledir. Zikredilen vecîbelerin terki veya ihmali fıtrata muhalefet mahiyeti de taşıdığından her iki cinse birtakım sıkıntılar yaşatma ve onları zararlara uğratma istidadındadır.

Kur'ân ve hadislere göre, kadın zarafetinin muhatabı olan erkek cinsi, kadın cinsinin kendisiyle beraber insan nevʿini teşkil ettiğini ve kendine has bir tabiatı olduğunu kabullenme, onu anlama, beşerî irtibatlarda anlayış gösterme, ona değer verme, iyi muamele etme, ihtiyaç halinde yardımcı olma ve koruma-kollama vazifesini üstlenme durumundadır.

Tabiatındaki zarafet, kadın cinsine de kendisi hakkında birtakım vecîbeler yüklemektedir. Kur'ân ve hadislerdeki beyanlara göre, kadın cinsinin Allah'ın kendisi hakkında takdir ettiği fıtratı kabullenip hemcinsleri ve karşı cins olan erkeklerle beşerî irtibatlarını bu çerçevede geliştirmesi veya sınırlaması tabiatı gereğidir. Fıtratı zorlayan veya tanımayan anlayış, fiil ve muameleler, erkek cinsine sıhhat ve huzur getirmediği gibi kadına da sıhhat ve huzur kazandıramaz.

Kur'ân ve hadislere göre, tabiatındaki zarafetle ilgili kadına düşen vazife ve vecîbeler, insan nevʿi içindeki yerini ve değerini koruma ve yükseltmede önemli bir role sahiptir. Bunu sağlamak da kadın cinsinin kendini ve karşı cinsi tanıması, anlaması, fıtratını ve sınırını kabullenmesi, cinsiyet merkezli değil nevʿ merkezli bir anlayış ve davranış devamlılığına sahip olması ile mümkündür.

Varlığın fıtratının korunması, yaratılış gayesine uygun olarak istifadeye medar olması yerküre ve muhitindeki sıhhatli işleyiş, fayda temini ve düzen tesisi açısından hayatî önemdedir. Bu sebeple varlığın en değerli ve ehemmiyetli unsurlarından insanın da kadın ve erkek olarak fıtrata muvafık bir anlayış ve hayat tarzına sahip olmaları elzemdir.

Her hususta olduğu gibi fert ve toplum hayatında da sıhhat, huzur, fayda ve mutluluk fıtratı gözetmek ve fıtrî yaşamakla mümkündür. Bu kaideden hareketle, kadın ve erkek cinslerinin tabiatına uygun bir ruh ve beden faaliyetini ve çevresiyle münasebet ve muamele nizamını tercih etmesi de meselelerin halli ve beşerî maslahatın temini açısından ehemmiyet arz etmektedir.

Değerlendirme/*Evaluation*: Çift Taraflı Kör Hakemlik Sistemi. / *Double Blind Refereeing System*

Etik Beyanı/ *Ethics Committee Permission*: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / *It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to during the preparation of this study and that all studies used as references are listed in the bibliography*

Etik Bildirim/*Ethics Notification*: info@esosder.org

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of conflict of interest: Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır. / *There is no potential conflict of interest in this study*

Yapay Zekâ Kullanımı/*Use of Artificial Intelligence*: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zekâ tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir. / *No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content of the study was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles*

Kaynakça

Ahmed b. Hanbel, Ebû ʿAbdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. (1413/1992). *el-Müsned*. Çağrı Yayınları.

Ağırman, Cemal. (2001). *Kadının Yaratılışı/İlgili Rivâyetler Bağlamında Yeni Bir Yaklaşım*. Rağbet Yayınları.

Akgün, H. (2019). Kadının Kaburga Kemiğinden Yaratılması Meselesi (Rivâyetlerin Aslu'l-Hadîs ve Hadis Rivâyet Coğrafyası Açısından Ele Alınması). *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 19/2, 323-338.

ʿAynî, Bedrüddîn Ebî Muhammed Muhammed b. Ahmed. (1421/2001). *'Umdetu'l-kârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî.* Dâru'l-kütübü'l-ʿilmiyye.

Bakkal, A. (2023). Kadının Kaburga Kemiğinden Yaratıldığını Belirten Rivâyetler Hakkında Bir Değerlendirme. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 18, 53-85.

Buhârî, Ebû ʿAbdillâh Muhammed b. İsmaʿîl. (1413/1992). *el-Câmiʿu's-sahîh*. Çağrı Yayınları.

Çantay, Hasan Basri. (1389/1969) *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm.* Ahmed Said Matbaası.

Dârımî, Ebû Muhammed ʿAbdillâh b. ʿAbdirrahmân. (1413/1992). *Sünenü'd-Dârımî.* Çağrı Yayınları.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eşʿas es-Sicistânî. (1413/1992). *Sünenü Ebî Dâvûd*. Çağrı Yayınları.

Gültekin, Mücahit. (2014). *Bilimsel Araştırmalarda Kadın-Erkek Farklılıkları*. Aile Akademisi Derneği.

İbn Hacer, Şemsüddîn Ahmed b. ʿAlî el-Askalânî. (1426/2005). *Fethu'l-bârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. Dâru Tayyibe.

İbn Mâce, Ebû ʿAbdillâh Muhammed b. Yezîd. (1413/1992). *Sünenü İbn Mâce.* Çağrı Yayınları.

Kanter, Ö. (2024). Mitlerde ve Müslüman Gelenekte Kadının Yaratılması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 57, 105-120.

Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. (1413/1992). *el-Câmi'u's-sahîh.* Çağrı Yayınları.

Nevevî, Ebû Zekeriyyâ Yahyâ b. Şeref. (1347/1929). *Sahîhu Müslim bişerhi'n-Nevevî.* Matbaʿatu'l-Mısriyye.

Savaş, R. (1998). *İslâm'a Göre Kadının Toplumdaki Yeri* [Tam Metin]. İslâm'ın Işığında Kadın (TDV Kadın Kolları Konferans ve Panelleri: 1996-97), Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 95-112.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. ʿÎsâ. (1413/1992). *Sünenü't-Tirmizî.* Çağrı Yayınları.

Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. (ts.). *Hak Dîni Kur'an Dili*. Azim Dağıtım.

Tunçer, M. (2019). Kur'an-ı Kerim Işığında Kadının İtibarını Düşüren Konuların Değerlendirilmesi. *Trabzon İlahiyat Dergisi*, 6(1), 153-188.